

Först vill jag tacka er för utmärkelsen. Jag känner mig förstas hedrad, som man gör när man får ett pris som bär namn av en beundrad förebild. Men dessutom jag känner mig personligt berörd, eftersom Jolo fanns med i min barndoms- och uppväxtvärld. Mina föräldrar hade förstas Dagens Nyheter hemma, det hade alla unga liberala personer. De som läste DN respektive Svenska Dagbladet eller arbetarpressen var nästan som olika folk: Det var fortfarande det gamla Sverige, där ingen kunde bortse från sin egen eller andras klasstillhörighet; där en hastig blick in i ett vardagsrum gav tydliga ledtrådar om var man befann sig, ideologiskt och socialt. Det vilade en aura av försvarsvänlighet, kyrklighet eller konservatism – eller motsatsen - över möblemanget och prydnadssakerna.

Det fanns en barnpromenad där vi bodde vid Vanadislunden, men det var bara några timmar på morgonen. Man blev ofta medsläpad av föräldrar på deras ärenden. Oftast gick turen till Klara-kvarteren för inlämning av en artikel, eller hämtning av korrektur på en artikel, och ju närmare man kom redaktionsdjungeln desto tätare blev det mellan hälsningarna åt höger och vänster. Hälsningen skedde med med hatt, ”goddag” eller ”tjenare”. Barn skulle bocka eller niga. I värsta fall var det inte över med hälsningen, utan vi stannade till för en pratstund med herrn ifråga – det var oftast en herre, för skrivandet var fortfarande ett mansyrke. Det var obegripliga samtal, med ord som "amanuens", "första avdrag", "extra ordinarie".

När vi gick vidare frågade man på barns vis ”Vem var det?” Det var Jolo. Med Jolo stannade vi ibland och pratade, för de delade en dansk passion: Danmark och dess litterära guldålder var min fars forskarämne och Jolo var lika hängiven danofil. De hade också gått på Norra Latin samtidigt under flera år.

Jolo förekom regelbundet också på ett annat vis, för de vuxna sade ofta till varandra ”Läste du Jolo?”; ”Såg du Jolo idag?”

Senare, när jag skulle försöka börja läsa tidningen, så var Jolos kåserier en av de saker man satte i handen på mig. Jag läste inte tidningen av egen drift, utan mutad med pengar och sötsaker. Det som stod på Namn&Nytt, DN:s mer lättsamma sida, ansåg min mamma att jag borde klara. Jag gick till KB häromveckan och botaniserade i läggen. Med våra mått var Namn&Nytt sannerligen ingen avdelning för glättat skval, utan en formidabel kultursida i sin egen rätt, med artiklar på 7000 tecken i alla möjliga ämnen. Inte undra på att jag fick traggla mig fram, med ständiga frågor till de vuxna. Det var ingen liten klyfta mellan talspråk och skriftspråk på den tiden, nästan som i arabvärlden.

Efterhand blev läsningen sin egen belöning och Jolo blev något av en bekant. Först råkades vi mest på sportsidorna, som jag slukade med största allvar, men med åren läste jag det mesta han skrev. Signaturen Jolo blev en signal, ”Läs här!”

Jag grubblade aldrig på den tiden över vad det var som lockade hos Jolo, men nu har jag gjort det. Först och främst var det att han skrev rakt på sak, utan att göra sig till, elegant men aldrig onödigt snirklat. En annan sak var att han arbetade upp en levande stämning, men utan att synas själv. Han var en suverän beskrivare, av tråkiga bakgårdar och svindlade utsikter, han kunde ge en magkänsla för något man inte sett själv. Och han predikade inte. Jag minns inga klagovisor från honom, inte ens när han skrev om ledsamma saker. Han beskriver en svart församling i USAs söder och deras sammankomster i en liten träkyrka, och man blir rörd av berättelsen fast den inte är ett dugg känslösam. Det fanns inget uppfostringspatos hos honom. Han berättade och du fick själv dra slutsatserna och fördela sympatierna.

En annan sak med Jolo var att han rörde sig så oförklarligt kvickt i tid och rum. Än var han i Amerika, än i tjugotalets Stockholm, än i någon dansk avkrok som man genast fick lust att besöka. I

sjunde klass läste jag alla banden i hans fotokavalkad över 1900-talet, jag läste om den så många gånger att jag ibland vet vilken bild som skall komma på nästa sida innan jag vänt på bladet.

Det finns en ofta upprepad sanning som osökt kommer för en när man skall beskriva Jolo, nämligen att all konst börjar med hantverk, utan hantverk ingen konst. Det berättas i krönikan om den norske vikingaskalden Rognvold, som blev kung av Orkneyöarna, att han var en överdängare i nio olika idrotter: Han var brädspelare, löpare, högläsare, smed, skidåkare, bågskytt, roddare, poet och harpospelare. Jolo var en lika mångförslagen och mångkunnig hantverkare; idylliker, rådig reporter i ogästvänliga miljöer, litteraturkritiker, kåsör, sportjournalist, historiker, storpolitisk analytiker, reseskildrare och och romanförfattare. Det enda jag inte ertappat honom med är polemik och debatt, fast där kanske någon av er kan rätta mig.

Det finns en aspekt av Jolos betydelse som man måste förklara för yngre personer. I många år gick jag ett par gånger i veckan till en bokhandel i Jerusalem och köpte Buenos Aires-tidningen *La Nación*. Den var minst en vecka gammal, men jag var upprymd av känslan att på det viset följa med i argentinsk politik. I dag kan jag läsa morgontidningen från Buenos Aires innan människorna där stigit upp. Den hisnande förväntan som är främmande platsers lockelse blir allt svårare att arbeta upp. I dag har de flesta av oss någon resa på gång, helt eller halvt planerad. Vi är alltid på väg någonvart, och vi kastar oss inte över reseskildringar med samma aptit som förr. På femtio och sextio-talet var resor ovanligt och dyrt. Den som reste skulle hålla vänner och familj underrättade i brev och vykort. Den som kom hem skulle berätta och visa bilder. En gång i slutet av 60-talet åkte en vän på skolresa till Berlin. Han berättade och berättade. Numera har även jag sett Berlin, men inget där har stimulerat min fantasi så som min väns berättelser från den delade staden.

Den som idag återvänder hem från världens ände, och det gör allt fler, bestormas inte med böner om berättelser. När någon säger "Jag har varit i Indonesien", så svarar du "Jaså, hur var det?", men det är en tom artighetsfras. Hon berättar inget, och du har inte tid att lyssna. Resandets sago-skimmer är skingrat. Vi blir allt mindre nyfikna på vart andra rest eller vad de varit med om där. Det som har hänt är det Fredrika Bremer förutspådde när hon såg nya ångmaskiner på världsutställningen i London: "En dag", skrev hon, skall det "bli lätt att resa, även för de obemedlade. Inom kort skola alla tidtals få smaka uppfriskningen av fri flyttning och se denna Guds sköna värld, genom resor slå bort sorger, förbättra hälsa, förnya krafter och åsikter, leva, lära, njuta!"

Men den gången, när jag började läsa Jolo, så klingade blotta orden "utomlands" och "utlandet" fortfarande av spänning och äventyr. Jolo, Bang, Daniel Wiklund och DN:s andra stora kosmopoliter var inte bara förmedlare av information, de var underhållare, glädjespridare och sagoberättare. Jag har nu läst Jolos reportageserie från den amerikanska presidentkampanjen 1960. Det är imponerande hur han hela tiden växlar mellan det stora och det lilla. Han sätter sig alltid någonstans där han får en speciell vinkel till det större förloppet. Så till exempel ser han en av TV-debatterna mellan Nixon och Kennedy på ett enkelt sjapp i Chicagos italienska kvarter. I en och samma artikel hinner han med att förklara dels den politiska kampen Kennedy-Nixon och ge ett referat av TV-debatten, men samtidigt, sammanflätad med analysen, får vi en levande rapport från krogens lilla amerikanska mikrokosmos med dofter av asfalt, tobak och stekos, och ett helt galleri personer, som kommer till tals och görs levande via sina manér och yttranden. Vi möter "två vackra italienskor", "en fet herre", "en snabbtungad italienare" och "några killar som nojsar med några flickor". Ni får en aning

om hur det svänger bara av de här glimtarna. En ton, ett penseldrag och så var man där, införd i en genrebild som vibrerar av närvaro.

Efter förtjusningen över ett sådant mästarprov, så kommer en andra reaktion, av oro, den oro som de flesta av oss numera känner över att trampa fel i de verbala minfälten. Får man kalla något fet? Får man kalla kvinnor vackra på nyhetsplats? Är inte snabbtungade italienare en otillåten folk-karaktäristik? Det var högre i tak den gången både i skribentens och läsarens sinne. Jolos generation, född under barskare stjärnor, hade lämnat konventioner bakom sig och skrev utan ett getöga mot inre och yttre censorer. Min generation, född i frihet, och de senare har skapat nya konventioner och fört in oredovisade bekännelsemotiv och baktankar i skrivandets hantverk. Också de djärvaste bland oss är försiktiga.

Det är farligt för en tidning att ha en så mångkunnig och användbar medarbetare som DN hade i Jolo. Mister man honom blir där då en lucka som inte går att fylla. Och det blev det ju, inte en lucka utan ett gapande hål. Avslutningsvis vill jag säga det om Jolo, att återseendet med honom inte bara har varit ett estetiskt utan också ett moraliskt nöje. Hur många gånger har man inte tjusats av en skribent - och så plötsligt börjar han eller hon visa förståelse för något man avskyr. Jolo har inga sådana kallduschar i beredskap för sina läsare, det finns ingen insmugen advokatyr för det totalitära eller anti demokratiska. Utan att ha känt honom anar man att han var, ovanpå sin rika utrustning, en rättskaffens människa

Först vill jag tacka er för utmärkelsen. Jag känner mig förstås hedrad, som man gör när man får ett pris som bär namn av en beundrad förebild. Men dessutom jag känner mig personligt berörd, eftersom Jolo fanns med i min barndoms- och uppväxtvärld. Mina föräldrar hade förstås Dagens Nyheter hemma, det hade alla unga liberala personer. De som läste DN respektive Svenska Dagbladet eller arbetarpressen var nästan som olika folk: Det var fortfarande det gamla Sverige, där ingen kunde bortse från sin egen eller andras klasstillhörighet; där en hastig blick in i ett vardagsrum gav tydliga ledtrådar om var man befann sig, ideologiskt och socialt. Det vilade en aura av försvarsvänlighet, kyrklighet eller konservatism – eller motsatsen - över möblemanget och prydnadssakerna.

Det fanns en barnpromenad där vi bodde vid Vanadislunden, men det var bara några timmar på morgonen. Man blev ofta medsläpad av föräldrar på deras ärenden. Oftast gick turen till Klara-kvarteren för inlämning av en artikel, eller hämtning av korrektur på en artikel, och ju närmare man kom redaktionsdjungeln desto tätare blev det mellan hälsningarna åt höger och vänster. Hälsningen skedde med med hatt, ”goddag” eller ”tjenare”. Barn skulle bocka eller niga. I värsta fall var det inte över med hälsningen, utan vi stannade till för en pratstund med herrn ifråga – det var oftast en herre, för skrivandet var fortfarande ett mansyrke. Det var obegripliga samtal, med ord som "amanuens", "första avdrag", "extra ordinarie".

När vi gick vidare frågade man på barns vis ”Vem var det?” Det var Jolo. Med Jolo stannade vi ibland och pratade, för de delade en dansk passion: Danmark och dess litterära guldålder var min fars forskarämne och Jolo var lika hängiven danofil. De hade också gått på Norra Latin samtidigt under flera år.

Jolo förekom regelbundet också på ett annat vis, för de vuxna sade ofta till varandra ”Läste du Jolo?”; ”Såg du Jolo idag?”

Senare, när jag skulle försöka börja läsa tidningen, så var Jolos kåserier en av de saker man satte i handen på mig. Jag läste inte tidningen av egen drift, utan mutad med pengar och sötsaker. Det som stod på Namn&Nytt, DN:s mer lättsamma sida, ansåg min mamma att jag borde klara. Jag gick till KB häromveckan och botaniserade i läggen. Med våra mått var Namn&Nytt sannerligen ingen

avdelning för glättat skval, utan en formidabel kultursida i sin egen rätt, med artiklar på 7000 tecken i alla möjliga ämnen. Inte undra på att jag fick traggla mig fram, med ständiga frågor till de vuxna. Det var ingen liten klyfta mellan talspråk och skriftspråk på den tiden, nästan som i arabvärlden.

Efterhand blev läsningen sin egen belöning och Jolo blev något av en bekant. Först råkades vi mest på sportsidorna, som jag slukade med största allvar, men med åren läste jag det mesta han skrev. Signaturen Jolo blev en signal, ”Läs här!”.

Jag grubblade aldrig på den tiden över vad det var som lockade hos Jolo, men nu har jag gjort det. Först och främst var det att han skrev rakt på sak, utan att göra sig till, elegant men aldrig onödigt snirklat. En annan sak var att han arbetade upp en levande stämning, men utan att synas själv. Han var en suverän beskrivare, av tråkiga bakgårdar och svindlade utsikter, han kunde ge en magkänsla för något man inte sett själv. Och han predikade inte. Jag minns inga klagovisor från honom, inte ens när han skrev om ledsamma saker. Han beskriver en svart församling i USAs söder och deras sammankomster i en liten träkyrka, och man blir rörd av berättelsen fast den inte är ett dugg känslösam. Det fanns inget uppfostringspatos hos honom. Han berättade och du fick själv dra slutsatserna och fördela sympatierna.

En annan sak med Jolo var att han rörde sig så oförklarligt kvickt i tid och rum. Än var han i Amerika, än i tjugotalets Stockholm, än i någon dansk avkrok som man genast fick lust att besöka. I sjunde klass läste jag alla banden i hans fotokavalkad över 1900-talet, jag läste om den så många gånger att jag ibland vet vilken bild som skall komma på nästa sida innan jag vänt på bladet.

Det finns en ofta upprepad sanning som osökt kommer för en när man skall beskriva Jolo, nämligen att all konst börjar med hantverk, utan hantverk ingen konst. Det berättas i krönikan om den norske vikingaskalden Rognvold, som blev kung av Orkneyöarna, att han var en överdängare i nio olika idrotter: Han var brädspelare, löpare, högläsare, smed, skidåkare, bågskytt, roddare, poet och harpospelare. Jolo var en lika mångförslagen och mångkunnig hantverkare; idylliker, rådig reporter i ogästvänliga miljöer, litteraturkritiker, kåsör, sportjournalist, historiker, storpolitisk analytiker, reseskildrare och och romanförfattare. Det enda jag inte ertappat honom med är polemik och debatt, fast där kanske någon av er kan rätta mig.

Det finns en aspekt av Jolos betydelse som man måste förklara för yngre personer. I många år gick jag ett par gånger i veckan till en bokhandel i Jerusalem och köpte Buenos Aires-tidningen *La Nación*. Den var minst en vecka gammal, men jag var upprymd av känslan att på det viset följa med i argentinsk politik. I dag kan jag läsa morgontidningen från Buenos Aires innan människorna där stigit upp. Den hisnande förväntan som är främmande platsers lockelse blir allt svårare att arbeta upp. I dag har de flesta av oss någon resa på gång, helt eller halvt planerad. Vi är alltid på väg någonvart, och vi kastar oss inte över reseskildringar med samma aptit som förr. På femtio och sextio-talet var resor ovanligt och dyrt. Den som reste skulle hålla vänner och familj underrättade i brev och vykort. Den som kom hem skulle berätta och visa bilder. En gång i slutet av 60-talet åkte en vän på skolresa till Berlin. Han berättade och berättade. Numera har även jag sett Berlin, men inget där har stimulerat min fantasi så som min väns berättelser från den delade staden.

Den som idag återvänder hem från världens ände, och det gör allt fler, bestormas inte med böner om berättelser. När någon säger “Jag har varit i Indonesien”, så svarar du “Jaså, hur var det?”, men det är en tom artighetsfras. Hon berättar inget, och du har inte tid att lyssna. Resandets sago-skimmer är skingrat. Vi blir allt mindre nyfikna på vart andra rest eller vad de varit med om där. Det som har hänt är det Fredrika Bremer förutspådde när hon såg nya ångmaskiner på världsutställning-

en i London: ”En dag”, skrev hon, skall det ”bli lätt att resa, även för de obemedlade. Inom kort skola alla tidtals få smaka uppfriskningen av fri flyttning och se denna Guds sköna värld, genom resor slå bort sorger, förbättra hälsa, förnya krafter och åsikter, leva, lära, njuta!”

Men den gången, när jag började läsa Jolo, så klingade blotta orden ”utomlands” och ”utlandet” fortfarande av spänning och äventyr. Jolo, Bang, Daniel Wiklund och DN:s andra stora kosmopoliter var inte bara förmedlare av information, de var underhållare, glädjespridare och sagoberättare. Jag har nu läst Jolos reportageserie från den amerikanska presidentkampanjen 1960. Det är imponerande hur han hela tiden växlar mellan det stora och det lilla. Han sätter sig alltid någonstans där han får en speciell vinkel till det större förloppet. Så till exempel ser han en av TV-debatterna mellan Nixon och Kennedy på ett enkelt sjapp i Chicagos italienska kvarter. I en och samma artikel hinner han med att förklara dels den politiska kampen Kennedy-Nixon och ge ett referat av TV-debatten, men samtidigt, sammanflätad med analysen, får vi en levande rapport från krogens lilla amerikanska mikrokosmos med dofter av asfalt, tobak och stekos, *och* ett helt galleri personer, som kommer till tals och görs levande via sina manér och yttranden. Vi möter ”två vackra italienskor”, ”en fet herre”, ”en snabbtungad italienare” och ”några killar som nojsar med några flickor”. Ni får en aning om hur det svänger bara av de här glimtarna. En ton, ett penseldrag och så var man där, införd i en genrebild som vibrerar av närvaro.

Efter förtjusningen över ett sådant mästarprov, så kommer en andra reaktion, av oro, den oro som de flesta av oss numera känner över att trampa fel i de verbala minfälten. Får man kalla något fet? Får man kalla kvinnor vackra på nyhetsplats? Är inte snabbtungade italienare en otillåten folkkaraktäristik? Det var högre i tak den gången både i skribentens och läsarens sinne. Jolos generation, född under barskare stjärnor, hade lämnat konventioner bakom sig och skrev utan ett getöga mot inre och yttre censorer. Min generation, född i frihet, och de senare har skapat nya konventioner och fört in oredovisade bekännelsemotiv och baktankar i skrivandets hantverk. Också de djärvaste bland oss är försiktiga.

Det är farligt för en tidning att ha en så mångkunnig och användbar medarbetare som DN hade i Jolo. Mister man honom blir där då en lucka som inte går att fylla. Och det blev det ju, inte en lucka utan ett gapande hål. Avslutningsvis vill jag säga det om Jolo, att återseendet med honom inte bara har varit ett estetiskt utan också ett moraliskt nöje. Hur många gånger har man inte tjusats av en skribent - och så plötsligt börjar han eller hon visa förståelse för något man avskyr. Jolo har inga sådana kallduschar i beredskap för sina läsare, det finns ingen insmugen advokatyr för det totalitära eller anti demokratiska. Utan att ha känt honom anar man att han var, ovanpå sin rika utrustning, en rättskaffens människa.